

THÁC LÀ THỂ PHÁCH, CÒN LÀ TINH ANH

■ PGS.TSKH NGUYỄN HẢI KẾ - THS. NGUYỄN HOÀI PHƯƠNG

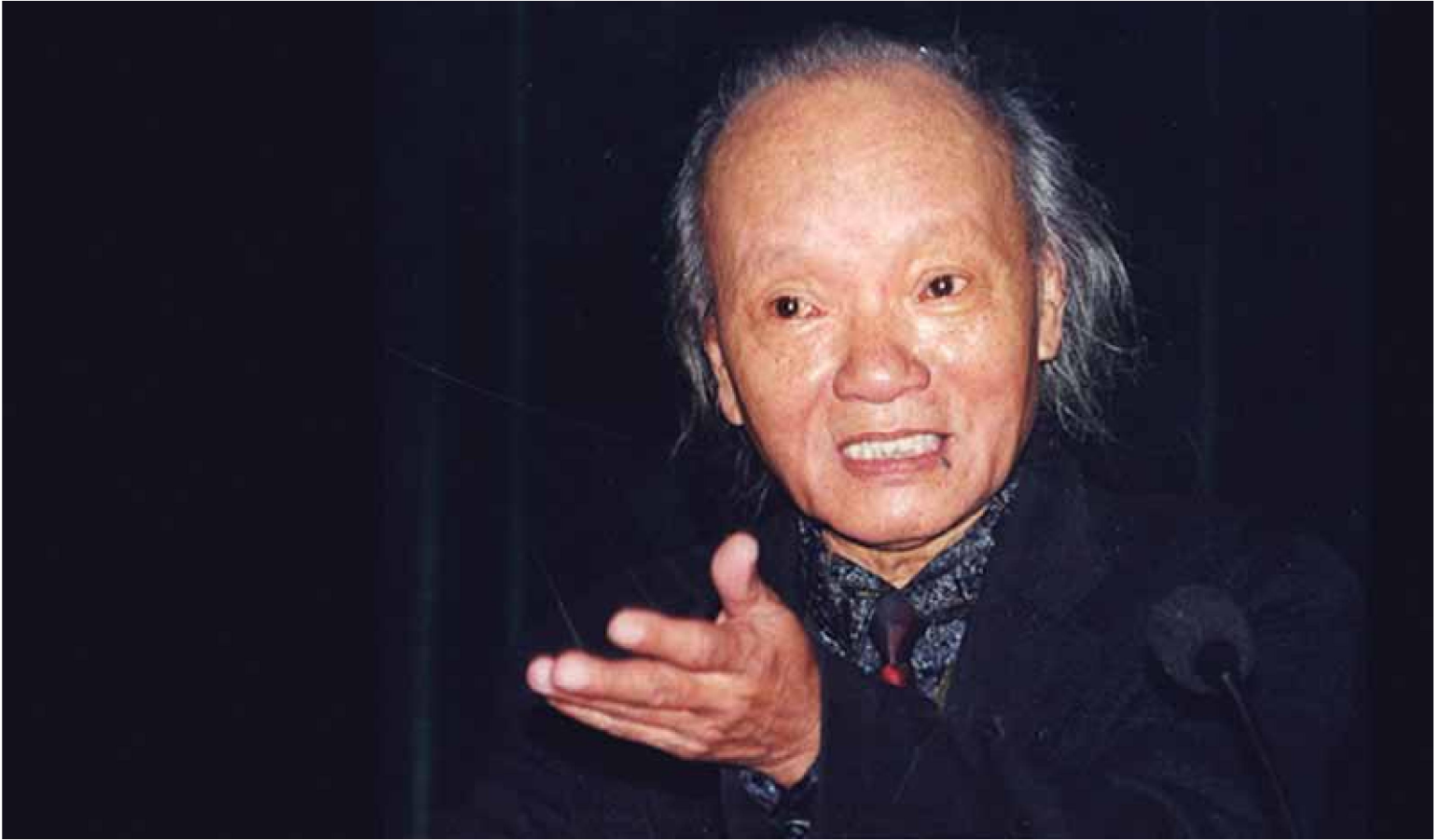

GS. Trần Quốc Vượng (1934-2005) là con út trong một gia đình trí thức Nho học “cuối mùa”, nguyên quán ở Duy Tiên, Hà Nam nhưng ông được sinh ra và lớn lên tại Kinh Môn, Hải Dương. Kế thừa những tri thức của gia đình, lại được học tập tại hệ thống trường Pháp, người con của sông Châu-núi Đọi-họ Trần ấy đã sớm bộc lộ tư chất thông minh, xuất sắc hơn người. Ông đã gắn trọn cuộc đời mình với sự nghiệp đào tạo, nghiên cứu của Khoa Lịch sử, Trường Đại học Tổng hợp Hà Nội (nay là Khoa Lịch sử, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, ĐHQGHN).

GS. Trần Quốc Vượng là người đã có công khai mở và gây dựng nhiều ngành khoa học mới, môn học mới. Từ năm 1980 đến năm 1993, ông làm Chủ nhiệm Bộ môn Khảo cổ học và từ năm 1989 đến 2005 là Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu liên Văn hoá-Lịch sử. Từ năm 1993 đến 1996, GS. Trần Quốc Vượng làm Trưởng môn Văn hoá học của Trường Đại học Đại cương, Đại học Quốc gia Hà Nội. Từ năm 1998 cho đến khi qua đời năm 2005, Giáo sư là Chủ nhiệm Bộ môn Văn hóa học và Lịch sử Văn hoá Việt Nam.

Ngay từ khi mới về công tác ở Khoa Lịch sử, bên cạnh việc giảng dạy và nghiên cứu Cổ sử Việt Nam, Ông đã sớm chú tâm xây dựng ngành Khảo cổ học. Cùng với sự giúp đỡ của một số đồng nghiệp, GS. Trần Quốc Vượng là người giảng dạy đầu tiên về Khảo cổ học cho sinh viên Khoa Lịch sử, trở thành nhà Khảo cổ học đầu tiên của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hoà.

GS. Trần Quốc Vượng là người cùng với thế hệ khai sáng của Khoa Lịch sử, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, ĐHQGHN đã thấp sáng và thổi bùng lên niềm say mê tìm hiểu, nghiên cứu lịch sử-văn hoá dân tộc cho các thế hệ học trò. Không chỉ như vậy, GS. Trần Quốc Vượng còn là một trong những nhà khoa học có nhiều đóng góp quan trọng trong việc nghiên cứu, bảo tồn, khẳng định bản sắc văn hoá dân tộc, truyền thống yêu nước quật cường của dân tộc Việt Nam được hun đúc, tôi rèn qua hàng ngàn năm đấu tranh dựng nước và giữ nước. Trước khi được Nhà nước phong tặng danh hiệu Giáo sư vào năm

1980, thì từ những thập kỷ trước đó, ông đã được nhân dân gọi là Giáo sư với tất cả sự kính trọng và yêu mến, được tôn vinh là một trong “tứ trụ” của Khoa Lịch sử, rộng ra là ngành Lịch sử-Văn hoá Việt Nam, tên tuổi ông trở thành huyền thoại, thành niềm kiêu hãnh của nhiều thế hệ học trò.

Trong cuộc đời đam mê “ngang dọc” khắp mọi miền Tổ quốc, ông đã theo dòng lịch sử của dân tộc để tìm tòi và suy ngẫm, đi tìm bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam, để thấu hiểu con người, môi trường và văn hoá trên mảnh đất ngàn năm văn vật... Trong những thập kỷ qua, hầu như không có một di tích lịch sử, một di chỉ, một thành tựu nghiên cứu khảo cổ quan trọng nào trên đất nước ta lại không có công phát hiện hoặc tham gia của ông. Là một trong những nhà khảo cổ học đầu ngành, cùng với đồng nghiệp, GS. Trần Quốc Vượng đã tham gia định danh, làm rõ những đóng góp và giá trị tiêu biểu của các nền văn hoá, các thời đại văn hoá Việt Nam trong mối liên hệ và tương quan với môi trường văn hoá khu vực, thế giới.

Ông tự nhận và các thế hệ đồng nghiệp, học

trò thừa nhận ở ông: “Không đi thật nhiều, không nói thật nhiều và không viết thật nhiều thì ông không còn là ông nữa”. Ông đã từng dành nhiều tháng năm lăn lộn với những chuyến đi khảo sát thực địa, “rong ruổi nơi đầu nguồn cuối biển”, từ trung tâm Hà Nội đến những nơi tận cùng của đất nước để tìm hiểu, nghiên cứu, phát hiện về lịch sử, văn hoá dân tộc. Ông đã vừa đi, vừa học, vừa chiêm nghiệm, thực sự đắm mình vào những vấn đề khoa học nan giải và đã vượt lên nhiều phong ba bão táp để làm nên một cánh chim bằng trong làng Sử học, Khảo cổ học, Văn hoá học Việt Nam. Trong gần 50 năm qua, ông đã viết hơn 50 đầu sách, gần 1.000 chuyên luận, bài báo trên hàng trăm loại tạp chí chuyên ngành và nhiều phương tiện truyền thông đại chúng. Ông đã mang những điều may mắn tiếp nhận được ở Tổ quốc mình, nhân dân mình, các thầy dạy của mình, ở lịch sử-văn hoá dân tộc và của cả thời đại để nhân lên, trao truyền cho các thế hệ học trò cũng như những người đam mê, yêu mến Lịch sử - Văn hoá Việt Nam và thế giới.

Cố GS. Trần Quốc Vượng được tôn vinh là một trong “tứ trụ” của Khoa Lịch sử, tên tuổi ông

trở thành huyền thoại, thành niềm kiêu hãnh của nhiều thế hệ học trò

Nhiều công trình, giáo trình của ông và của các nhà khoa học cùng thế hệ đã đặt cơ sở ban đầu, thiết yếu cho việc nghiên cứu giảng dạy, học tập của sinh viên Khoa Lịch sử và nhiều khoa, trường trong ĐHQGHN cũng như các trường đại học, cơ quan nghiên cứu và đào tạo trên cả nước. Các công trình nghiên cứu của GS. Trần Quốc Vượng không chỉ có giá trị tổng kết sâu sắc những thành tựu, quan điểm học thuật, cập nhật những thông tin khoa học mới trong nước, quốc tế mà còn gợi mở cho các nhà nghiên cứu thế hệ sau những định hướng, ý tưởng khoa học hết sức quý báu.

Ông là người đã trực tiếp đào tạo, hướng dẫn khoa học cho hàng trăm sinh viên, hàng chục học viên cao học và nghiên cứu sinh. Nhiều người từng theo học hoặc chịu ảnh hưởng quan điểm học thuật của ông nay đã thành danh, đã và đang đảm trách những cương vị quan trọng trong các cơ quan quản lý, trường đại học, viện nghiên cứu trên cả nước. Ông là người Thầy, người bạn đồng tuế, đồng môn, đồng nghiệp và bạn vong niên với nhiều người học, tìm hiểu yêu mến lịch sử và lịch sử - văn hoá Việt Nam trong nước và quốc tế.

GS. Trần Quốc Vượng là người thực tế khơi mở và đi đầu trong việc thực hiện lối tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu. Nhiều công trình của ông thể hiện rõ cách tiếp cận liên ngành, đa ngành và xuyên ngành giữa Cổ sử và Khảo cổ học với Nhân học - Văn hoá học - Môi trường sinh thái học... Ông là một tấm gương lớn về tinh thần tự học, giỏi nhiều ngoại ngữ, sắc sảo và thông hiểu nhiều lĩnh vực, vấn đề khoa học và tất cả những điều đó khiến ông trở thành một học giả nổi tiếng quảng bác và uyên bác.

Những mùa điền dã, khảo sát khắp Bắc-Trung-Nam, từ thị thành đến làng thôn và cả nhiều vùng đất xa xôi khác của đất nước để học-hỏi-hiểu-hành đã tôi rèn nên tài năng, danh tiếng của ông. Và chính ông, bằng lao động khoa học

sáng tạo, độc đáo của mình đã làm rạng rỡ những đặc tính lịch sử-văn hoá của các vùng quê nơi ông đã từng sống và làm việc.

Là một nhà khoa học nổi tiếng trong nước và quốc tế, trong cuộc đời khoa học của mình, Giáo sư đã từng tham gia và chủ trì nhiều hội thảo khoa học quốc gia, quốc tế ở Nga, Mỹ, Nhật Bản, Hàn Quốc, Thái Lan, Singapore, Malaysia, Philippines... GS. Trần Quốc Vượng là người đã góp công gây dựng, thiết lập nhiều mối quan hệ hợp tác quốc tế cho các ngành Khảo cổ học và Văn hoá học.

giới hiểu thêm về truyền thống lịch sử và những đặc tính tiêu biểu của văn hoá Việt Nam.

Ông trở thành chính ông - GS. Trần Quốc Vượng. Và, cùng với những bậc đại thụ khác đi tiên phong, bền bỉ, kiên định trong suốt dặm đường dài để xây dựng, phát triển các khoa học Lịch sử và của ngành khoa học xã hội Việt Nam. Không phải chỉ hơn nửa thế kỷ qua nhiều người đã, đang cần đến ông mà mãi về sau các thế hệ học trò, những người làm công tác nghiên cứu, giảng dạy Lịch sử, Khảo cổ học và Văn hoá học... sẽ vẫn cần đến

Có thể nói không có một nhà khoa học quốc tế nào quan tâm, nghiên cứu về lịch sử, văn hoá Việt Nam lại không biết đến tên tuổi và từng tham vấn ý kiến, khảo cứu những công trình của ông. GS. Trần Quốc Vượng là người đã có những đóng góp quan trọng đưa các ngành Lịch sử, Khảo cổ học, Văn hoá học... từng bước hội nhập với môi trường học thuật khu vực và quốc tế, làm cho thế

ông, sẽ tiếp bước những ý tưởng ông đã khơi mở, đi tiếp những con đường ông đã đi, viết tiếp những bản hùng ca về lịch sử - văn hoá của dân tộc ông đã viết, để nhân lên gấp bội những tinh anh của GS. Trần Quốc Vượng, để ông vẫn còn sống mãi, sáng mãi với đời.